

ОСНОВНІ АТРИБУТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ВБРАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК XVII-XVIII СТОЛІТТЯ

Дмитренко Алла Адамівна

к. і.н., доцент

Волинський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

Сьогодні велика увага приділяється традиційно вбранню, особливості якого є темою величезної кількості монографій та статей. Важлива роль й історичного вбрання, яке часто використовується в історичних реконструкціях, фільмах, виставах, побудові музейних експозицій та виставок. Тому в освітньо-професійному плані здобувачів освіти спеціальності музеєзнавство, пам'яткознавство є освітній компоненті «Атрибуція історичного костюму». Атрибуція передбачає вивчення предмету і виокремлення його основних атрибутів, які відрізняють один предмет від іншого. Український одяг у своєму розвитку пройшов багато етапів. Особливо цікавим є жіноче вбрання XVII-XVIII століття, яке є зразком трансформації одягу від давніх форм до європейського одягу того часу.

У XVII–XVIII століттях сформувалось кілька комплектів вбрання залежно від соціального стану: одяг селян, міщан, польської шляхти, українських магнатів та шляхти, вбрання січових і виборних (реєстрових) козаків.

Помітні зміни торкнулися насамперед вбрання вищих суспільних верств-української шляхти та магнатів, частково – козацтва та міщанства і зовсім не вплинули на селянський одяг. Вбрання місцевих дворян, хоч і виготовлялося з привізних західноєвропейських тканин, загалом зберігало східнослов'янський крій.

Ренесансний за суттю й формою, бароковий за зовнішньою естетикою, одяг еліти українського суспільства відзначався приталеністю форм чоловічого і жіночого верхнього вбрання, різноманіттям фактур дорогоцінних тканин,

хутра, розкішно оздоблювальних матеріалів та прикрас. Сільські жінки єдині зберігали традиції в одязі, які формувалися упродовж століть і дійшли до кінця XIX – початку XX століття, утворивши те, що ми називаємо традиційним вбранням. Особливістю вбрання жінок-селянок є те, що вони використовували переважно домоткані тканини і лише до святкового вбрання додавали окремі куплені атрибути – стрічки, намиста, тканина для святкових очіпків та ін. Virізнялося вбрання дівчат, які частіше використовували дорогі елементи для святкового костюму.

Окремі автори пишуть, що сільські жінки «фанатично оберігали вбрання від чужорідних впливів і передавали у спадок наступним колінням». Вважаємо, що ніякого фанатизму не було. Жінки б із задоволенням придбали б собі дорогі шовкові тканини, але за що? Просто були такі умови життя, в яких жінки не могли собі дозволити іншого.

Міщанкам доводилося балансувати між сільськими жінками і більш заможними жінками з міського середовища. З одного боку, часто будучи вихідцями з сільської місцевості, їм ближче і доступніше було саме та вбрання. З другого боку, бачачи на вулицях жінок у розкішних сукнях, у них, безперечно, виникало бажання мати щось подібне.

Тому міські жінки по можливості використовували якісь елементи вбрання дворянок, але вони не могли дозволити собі дорогих тканин. Тому в міському середовищі склався жіночий костюм народний по суті (традиційні тканини) сучасний за силуетом.

Найбільш консервативним на той час був одяг жінок із середовища прогресивної української шляхти, давніх боярських родин. Це дружини козацьких гетьманів, полковників та старшин.

Вони зберігали ті традиції у вбранні, що сформувались з часу Київської Русі і своїм зовнішнім виглядом демонстрували відданість давнім традиціям. Чи добре це? З одного боку так, адже це збереження ідентичності, як форм протистояння росії, де наряджалися в потворні перуки та ін. Ці жінки продовжували носити сорочки, плахти і запаски, вони одягали намітки, а на

них – шапки-кораблики та «рогаті» шапки. Але суспільство не стоїть на місці, воно розвивається, формує нові традиції і моду. Тому жінки із середовища прогресивної української шляхти та давніх боярських родин все ж поступово вводили нові елементи.

Мінялися тканини, шиючи окремі елементи одягу із дорогих привізних тканин, що підкреслювали їхній статус. Слідуючи європейській моді, вони поступово окремі елементи одягу (жупани, каптани) шили приталеними. Дорогими були прикраси, модні шнурівки, вишукане модне взуття та ін. Отже, незважаючи на консервативність одягу, модні елементи поступово проникали до вбрання жінок української шляхти та давніх боярських родин. І це в той час, коли їхні чоловіки кардинально змінювали строї, все частіше вбираючись на польсько-турецький манір.

Найбільш прогресивним був одяг жінок вищих верств українського суспільства, яке почало активно переймати тогочасні західноєвропейські стереотипи, постійно відчуваючи вплив польської моди. Як і в Європі, дворянки одягали приталені сукні, туго зашнуровані корсети, що стягували талію, широкі розкішні спідниці.

Тобто елітне жіноче вбрання зазнало стильових змін й істотно відрізнялося від вбрання українських шляхтянок. Незмінними залишалися підбиті хутром кунтуші, які за традицією накидали на плечі. Вбрання шили з дорогих тканин, одяг облямовували дорогим хутром, шовковими і золототканими стрічками, носили дорогі прикраси.

Як бачимо, кожен комплекс вбрання має подібні риси з нас наступним костюмом. Жінки, що проживали у сільській місцевості, найбільше зберігали традиції в одязі, хоч і використовували окремі новомодні елементи (стрічки, тканина для головних уборів, прикраси та ін.).

Одяг жінок-міщанок у багатьох рисах повторював вбрання селянок, які також використовувати домоткані тканини, але прагнули одягатися так, як міська еліта, що жила поруч.

Тому, за можливості, купували собі дорожчі тканини для вбрання.

Вбрання жінок із середовища прогресивної української шляхти і давніх боярських родин також зберігало традиційні форми (ті ж сорочки, плахти, очіпки та ін.), але для їх виготовлення використовувались дорожчі тканини. Форми верхнього одягу поступово наближались до вбрання жінок дворянок, які вдягались у найбільш прогресивні строї, наслідуючи європейську (насамперед польську) моду, хоча й зберігали окремі елементи старої моди, наприклад, хутрянні кунтуші наопашку.